

ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА ШАХСГА ЙЎНАЛТИРИЛГАН ТАРБИЯ ЖАРАЁНИНИ ТАШКИЛ ЭТИШДА ВАЗЪИЯТЛИ ЁНДАШУВ

Олимжон Абдуллаевич Абраимов

Термиз давлат университетининг педагогика институти магирсатранти

АННОТАЦИЯ

Мақолада умумий ўрта таълим муассасаларида шахсга йўналтирилган таълим жараёнини ташкил этиш таркиби ва мазмунини такомиллаштириш бўйича ўқувчиларнинг мотивлари, мақсадлари, қобилиятлари, фаоллиги ва бошқа педагогик хусусиятлари ҳақида маълумотлар берилган.

Таянч сўз ва тушунчалар: шахсга йўналтирилган таълим, таълим-тарбия, кузатиш, таҳлил қилиш, назорат, таҳлил этиш.

ABSTRACT

The article provides information on the motives, goals, abilities, activities and other pedagogical characteristics of students to improve the structure and content of the organization of the process of person-centered education in general secondary education.

Keywords : person-centered learning, education, observation, analysis, control, analyzed.

КИРИШ

Ҳаётда шахснинг ривожланиши аввало унда шахсий хислатларнинг шаклланиши билан белгиланади. Ривожланиш ўзида шахснинг жисмоний, ақлий, ахлоқий ва бошқа хислатларининг такомиллини намоён этадиган жараён ҳисобланади.

Тарбия - инсон тарбияланганлигининг мезони сифатида шахсий хислатларни шакллантириш билан боғлиқ ҳолда тарихан шаклланиб келган педагогик тушунча. Унинг ёрдамида инсоннинг ривожланишига ташқи муҳитни таъсирини фан ва амалиёт исботлаб беради. Инсон бутун умри давомида ҳаётда кимнидир тажрибасига таянади ҳамда унта асосан ўзининг кўникма ва малакаларини шакллантириб боради. У фақат ўтмиш меросхўри сифатида ижтимоий ҳаётга тўпланб боради ва келажак учун тайёрланади.

Шахсга йўналтирилган таълим ўқувчи шахсидаги мустақиллик, ташаббускорлик, жавобгарликни ҳис этиш, танқидий фикрлаш каби сифатларини тарбиялайди. Бунда

ўқувчини таълим тизимига мослаштирмай, балки ўқувчининг индивидуал хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда ривожланиши учун имкон берилади, унинг ўз-ўзини ривожлантириш, мустақил ўқиш, ўзлигини намоён этиш, фаоллаштириш хусусиятлари асосида англаш, мушоҳада қилиш, ўз амалий фаолиятида синаб кўриш, янги ғоя ва фикрларни билдириш, мавжуд муаммолар ечимининг самарали йўллари қидириш учун эркинлик бериш, ўқувчининг ижодий, танқидий тафаккурини ривожлантириш учун шароит яратилади. Ҳар қандай ўқувчи ўзига хос такрорланмас табиати, характер хусусиятини фаоллаштириш, намоёниш қилишга интилади.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Шахсга йўналтирилган таълимнинг педагогик фаолият концепцияси ва ғоялари юзасидан мустақил давлатлар ҳамдўстлиги мамлакатлари олимларидан С.Багаева, А.Бахмутский, И.Белевцева, Е.В.Бондаревская, И.Гальмукова, С.В.Кульневич, А.Макаров, А.Майоров, С.Хохлова, Ф.Т.Фоменко, И.С.Якиманская ва бошқаларнинг илмий ишларида жорий этиш муаммолари тадқиқ этилган.

Шахсга йўналтирилган таълим ва ўзини ривожлантиришни амалга ошириш юзасидан Б.Р.Адизов, Б.Маъмуров, С.Нишанова, Р.Ғ.Сафарова, Э.А.Сейтхалилов, К.Ҳошимов, Ф.Р.Юзликаев, Э.Юзликаева ва бошқалар тадқиқот ишлари олиб боришган [1].

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Бизнинг фикримизча, шахсга йўналтирилган таълим муҳитидаги таълим муассасаларида педагогик жараёнларни ташкил этишда қуйидаги омилларга эътибор қаратиш зарур:

- таълим-тарбия жараёнининг самарадорлигини таъминлашда ўқувчилар фаоллиги ва мустақил фаолиятининг аҳамияти;
- шахслараро муносабатларда тафаккурни ривожланишига таъсир кўрсатувчи тарбиявий муносабатларнинг мавжудлиги;
- педагогик жараёнларнинг узаро боғлиқлиги ва алоқадорлиги;
- педагогик жараёнларда шахсга йўналтирилган таъсирни ўзига хос аҳамияти ва зарурияти;
- мотивлаштиришнинг самарадорлиги педагогик жараёнларнинг натижавийлигини ифодалаши;
- педагогик жараёнларни самарадорлигининг мотивлаштиришга боғлиқлиги;

- мотивлаштириш жараёнида ахборотларнинг аҳамияти.

Шахс-фаолият ёндашувида шахснинг ва фаолиятнинг компонентлари бир-бири билан чамбарчас боғлиқ ҳолда ўрганилади, чунки бу ёндашув асосида ташкил этиладиган педагогик жараёнларда ўқувчи-талабалар субъект сифатида фаолият кўрсатади ва ўз навбатида, ўқувчи-талаба шахсининг субъект сифатида ривожланиши унинг фаоллиги, мустикал, эркин, танкидий, тахлилий ва самарали фикрлашининг ривожланиши орқали аниқланади. Педагогик жараёнлар ва субъектлар фаолиятининг тез ўзгарувчан хусусиятлари яна бир методологик ёндашувни жорий этишга эътибор қаратиш заруриятини белгилайди, яъни боқарилувчи объектнинг маълум бир шароитдаги ички ва ташқи вазиятига қараб бошқаришнинг маъқул услубини қўллашни талаб қилади. Бу ўз навбатида педагогик жараёнларни ташкил этиш ва бошқариш жараёнларига вазиятли ёндашувни татбиқ этишни назарда тутаяди.

Вазиятли ёндашув - педагогик жараён самарадорлигини аниқ вазиятларга кўра аниқлашни кўзда тутаяди. Вужудга келаётган вазиятларга кўра субъектлар фаолиятини мувофиқлаштириб бориш энг самарали усуллардан бири ҳисобланади. Вазиятли ёндашувда бошқарилувчи объект ҳисобланган педагогик жараённинг аниқ шароитдаги ички ва ташқи вазиятига қараб субъектлар фаолиятини мувофиқлаштириш мазкур жараён самарадорлигини таъминлашга хизмат қилади.

Вазиятли ёндашув жараёнида қуйидагиларни инобатга олиш ўзига хос аҳамият касб этади:

- педагогик жараёнларни такомиллаштиришда муҳим аҳамиятга эга бўлган омилларни аниқлаш мақсадида педагогик жараёнда вужудга келаётган вазиятларни ўрганиш, таҳлил қилиш ва объектив баҳолаш;

- турли педагогик вазиятларда эришиш мумкин бўлган натижаларнинг самарадорлигини олдиндан аниқлаш;

- педагогик жараёнларни ва субъектлар фаолиятини илмий асосда ташкил этишни режалаштиришда мазкур жараёнга таъсир кўрсатувчи омилларни ҳамда вужудга келиши мумкин бўлган вазиятларни олдиндан тасаввур қилиш асосида субъектлар фаоллигини таъминлаш йўллари белгилаш.

Шунинг учун ҳам, шахсга йўналтирилган ўқув-билув жараёнини амалга оширишга тайёрлаш учун, фикримизча, ўқитувчилар олдида қуйидаги вазифалар қўйилади:

ўқитувчиларда шахсга йўналтирилган ўқув-билув жараёнининг мақсадини аниқлаш кўникмасини ҳосил қилиш,

бунда ўқувчиларнинг шахсий хусусиятлари ва имкониятларини алоҳида ҳисобга олишга эришиш;

ўқувчининг ҳаётий эҳтиёжлари ва қадриятларидан келиб чиққан ҳолда фаолиятни ташкил этиш;

ўқитувчиларда ривожланиш вазиятларини моделлаштириш тажрибасини шакллантириш;

шахсга йўналтирилган ўқув-билув жараёни мазмунига инсонпарварликка оид билимлар, тушунчалар, тажрибаларни сингдириш;

ўзининг ва ўқувчисининг тажрибаларидан таълим мазмунининг узвий қисми сифатида фойдалана олишга эришиш;

замонавий таълим технологиялари, ўқитиш шакллари воситасида ўқитувчи фаолиятининг долзарблигини ошириш, ўйин, муаммоли ўқитиш методларидан фойдаланиш.

Бу жараёнда ўқувчи ўз қобилиятларини ривожлантириши, мустақил фикрлаши, танқидий фикрлаши ва ўз ички имкониятларини рўёбга чиқариши учун таълим муассасаларида шахсга йўналтирилган таълимни ташкил этишда ўқитувчи ўқувчилар учун шундай муҳит яратиши керакки, ҳар бир ўқувчи билим олишдаги хусусиятлари ва имкониятларини ҳисобга олиб, ўз-ўзини намоён қила олсин. Таълим жараёни нафақат ахборот, балки ривожлантирувчи ҳам бўлиши керак.

ХУЛОСА

Юқоридаги хулосалардан келиб чиқиб, умумий ўрта таълим муассасаларини ўқувтарбия жараёнида шахсга йўналтирилган таълимни амалга ошириш учун тадқиқ этадиган бўлсак, умумий ўрта таълим муассасаларига ўқишга келган ўқувчиларни дастлабки кунлардан бошлаб улар учун қулай ва турли, яъни нафақат ўқув, балки синф ва дарсдан ташқари фаолиятга жалб қилиш, уларда ўқиш, билим олишга бўлган қизиқишни шакллантириш мақсадга мувофиқдир.

REFERENCES

1. Ирисбаева М.Н. Таълим-тарбия жараёнларида тарихий-миллий ва замонавий педагогик технологиялар интеграцияси 13.00.01 – Педагогика назарияси. Педагогик таълимотлар тарихи. Педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати Самарқанд – 2020
2. Багаева С. Организация мониторинга качества знаний старшекласников в процессе использования

инфокоммуникационных технологий в общеобразовательной школе: Дис. канд. пед. наук. - Карачаевск, 2006.

3. Джураев Р.Ҳ ва бошқалар. Педагогика. Ўқув қўлланма. Тошкент, 2013

4. Хохлова С. Мониторинг качества школьного образования: Дис. канд. пед. наук. - Тюмень, 2003.

5. Якиманская И.С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. Вып. 2. - М., 2006.

6. Каримов Р.Қ., Умумий ўрта таълим давлат таълим стандарти мониторингини таъминлашнинг педагогик асослари. Пед. фан. ном. диссер - Т., 2006.

7. Юзликаева Э.Р. Педагогический мониторинг в личностно-ориентированном образовательном процессе в системе высшего образования. Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук, 2007.